

Burmas val: demokratiskt genombrott, politisk teater eller något däremellan?

Valanalys av Svenska Burmakommittén, oktober 2015

Den åttonde november går Burmas/Myanmars¹ folk till valurnorna. Detta skulle kunna vara ett skäl att fira, ett hurra för en demokratis seger över årtionden av diktatur. Ibland, när man lyssnar på internationella observatörer och regeringsföreträdare verkar det onekligen så. Burma, den så länge slutna militärstaten, har öppnat sig och har haft en – någorlunda – oblodig övergång till ett demokratiskt styre.

Tyvär är det inte sant.

Valet i Burma 2015 är det sista steget i en sedan länge planerad och hårt kontrollerad process av Burmas militär och den tidigare juntan. Genom konstitutionen från 2008 och det riggade valet 2010 har man lagt grunden för en övergång från en ren militärdiktatur till ett civilt styre där militären fortfarande har makten. Det är inte en demokratiseringsprocess vi i nuläget ser i Burma, utan en *legitimeringsprocess*, där den tidigare juntan har laborerat fram ett styre som ska vara acceptabelt i omvärldens ögon. Målet är omvärldens acceptans, investeringar, minskat beroende av Kina och att slippa stå till svars för årtionden av begångna människorättsbrott.

Till skillnad från valet 2010 har den breda demokratiska oppositionen beslutat sig för att delta, utan att skapa sig illusioner kring att det är ett fritt val de deltar i. De tänker utnyttja det lilla demokratiska utrymme som öppnats, och det är här omvärlden måste gå in och stödja dem.

Det är därför mycket viktigt att Sverige, EU och övriga internationella aktörer:

- Inte ser valet i Burma som ett slutmål, utan som en början på något som kan utvecklas till genuina reformer. Utnyttja det utrymme som uppstått genom att stödja demokratiska krafter och stödja det burmesiska civilsamhället i att utöva tryck underifrån. Sverige och EU måste ha tydliga indikatorer för hur de mäter framsteg i Burma och sätta upp tydliga villkor för fortsatt stöd till den militärstödda regeringen och dess allierade.
- Står upp för mänskliga rättigheter! Förnya det internationella trycket för att politiska fångar ska släppas², politiska arresteringar upphöra, och repressiva lagar skrotas.
- Sverige måste driva på för att EU ska föra en konsekvent strategi i Burma med mänskliga rättigheter som ledord. EU:s stöd, som illa avvägt främjar regeringen och dess allierade, måste diversifieras. När EU nu förhandlar med Burma om ett investeringskyddsavtal

¹ Burma/Myanmar används omväxlande av olika aktörer. Svenska Burmakommittén lägger ingen värdering i namnvalet men använder konsekvent Burma i denna skrift.

² Stöd reformeringen av Burmas översynskommitté för politiska fångar och ge den rätt att granska politiska arresteringar: www.burmakommitten.org/reformera-oversyn-av-pol-fangar/.

(BIT), som ska underlätta europeiska investeringar, måste tydliga skrivningar om standards för mänskliga rättigheter inkluderas.

- Hatbrott mot muslimer och förföljelsen av rohingyas måste upphöra. Omvärlden måste ställa tydliga krav på att Burmas regering ska motarbeta diskriminering och våld, inte underblåsa det som nu. Sverige bör kräva humanitärt tillträde till Rakhinstaten³ och även stödja en FN-utredning om brott mot de mänskliga rättigheterna i Rakhine.
- Etniska minoritetsgrupper måste stödjas i fredsförhandlingarna med Burmas regering och inte pressas att skriva under ett avtal innan de känner sig tillfreds med innehållet. De grupper som inte skrev under ett vapenstillestånd i oktober 2015 ska ha möjlighet att återvända till förhandlingsbordet.

Om Sverige skulle styras på samma sätt som Burma:

Skulle 25 procent av alla riksdagsledamöter utses av försvarsmakten och ha veto över grundlagsändringar.

Skulle Sveriges statsminister vara tvungen att ha militär bakgrund, och inte kunna vara gift med någon, eller ha barn, som har medborgarskap i annat land.

Statsministern skulle heller inte vara vald i demokratiska val, eller vara ansvarig inför riksdagen.

Inte heller regeringen skulle vara ansvarig inför riksdagen.

Tre ministrar: inrikesministern, gränsministern, och försvarsministern, skulle utses direkt av Sveriges överbefälhavare.

Ett nationellt säkerhetsråd bestående av elva medlemmar med främst militär bakgrund, skulle ha mer makt än både riksdag och regering. Detta råd skulle närsomhelst kunna utlysa undantagstillstånd och ta över styret av Sverige.

Svenska medborgare skulle inte ha en aning om hur de statligt ägda bolagen styrs; inte ens riksdagsledamöter skulle granska värdefull naturresursutvinning.

Försvaret skulle inte kunna ställas till svars för grava människorättskränkningar såsom våldtäkter, tvångsarbete och tortyr.

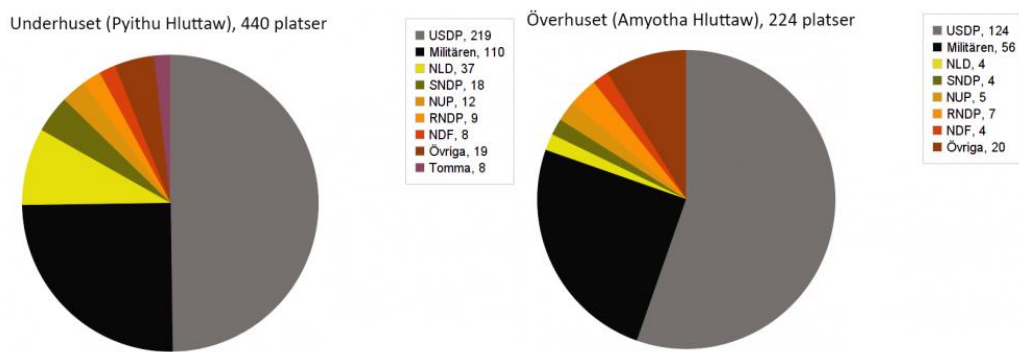
Val i Burma – en ofri historia

Det har hållits få parlamentsval i Burmas historia. Efter självständigheten från Storbritannien 1948 varade en tioårsperiod av demokratiskt styre innan militären tog över makten i en kupp 1962. Därefter följde en lång tid av enpartistyre och diktatur, ända fram till 1990 då nya val hölls. National League for Democracy (NLD) vann en jordskredsseger i det valet, med 80 procent av platserna i parlamentet, men tilläts aldrig att tillträda. Istället följde år av husarrest för ledaren Aung San Suu Kyi, och en utdragen process kontrollerad av militären och bojkottad av oppositionen för att ta fram en ny konstitution, den som nu är gällande i Burma, och där militärens makt garanteras på olika sätt.

³ Se exempelvis kravet att FN:s generalsekreterare Ban Ki-moon personligen ska leda förhandlingar om humanitärt tillträde: www.burmakommitten.org/bankimoon-forhandla-tilltrade-till-vastra-burma/.

Valet 2010 var en riggad historia bojkottad av stora delar av oppositionen, däribland Aung San Suu Kyis NLD och många etniska partier som vunnit 1990. Ändå omfattades det valet av enormt valfusk, för att få militärnärliggande Union Solidarity and Development Party (USDP) till makten, något som lyckades. USDP utgörs bland annat av före detta generaler, inklusive personer som varit högt uppsatta inom juntan och som begått människorättskränkningar.⁴ Det var en del av militärjuntans reformplan att USDP skulle vinna valet.

Fyllnadsvalet 2012, där NLD ställde upp, gick mycket friare till, och NLD vann 43 av 45 platser.



De grå och svarta fälten visar antalet platser i Burmas nationella parlament som upptas av militären och regeringspartiet USDP, som består av före detta militärer.

Val men inte demokrati

Till skillnad från det helt uppgjorda valet 2010 tros detta val på genomförandedagen komma vara förhållandevis fritt. I detta val ska 498 platser till över- och underhusen i Burmas nationella parlament väljas. Samtidigt genomförs val till de 14 församlingar som finns i Burmas delstater. Drygt 90 partier ställer upp i valet. NLD och USDP beräknas ha kandidater i de flesta valkretsar, medan många etniskt baserade partier kommer ha kandidater främst i delstater där respektive etnisk grupp dominerar befolkningen⁵. Valet är ett så kallat majoritetsval, där den kandidat som får flest röster i valkretsen representerar sagda valkrets. Detta kommer gynna NLD, som har stort stöd i centrala Burma, och de etniska grupper som har stort stöd i respektive delstat.

Centralt för genomförande av valet är valkommissionen Union Election Commission (UEC) som har som uppgift att bland annat fastställa vallängder inför valet, godkänna kandidater och överse genomförandet på valdagen. Under valet 2010 genomfördes omfattande valfusk med förtidsröster till fördel för USDP. I detta val har man satt upp striktare regler kring förtidsröstning. Samtidigt finns det frågetecken kring godkännande av kandidater, och många röstlängder har varit felaktiga. Till skillnad från valet 2010 har internationella valobservatörer bjudits in, bland annat från EU.

Men 25 procent av platserna till parlamentet kommer man inte rösta om. 25 procent av platserna utses nämligen av militären direkt. Så oavsett vilket parti som får flest röster i valet – och det kan mycket väl vara NLD – kommer en fjärdedel av platserna bli garanterade till

⁴ Jordbruksministern Myint Hlaing har exempelvis konfiskerat stora markområden i en etnisk minoritetsdelstat. Se Global Witness rapport "[Guns, Crops and Cronies](#)" (2015).

⁵ För en överblick över de största deltagande partierna, se: www.irrawaddy.org/election/parties-regions.

militären. Det betyder att NLD måste vinna 67 procent av de valbara platserna – totalt 333 platser i de båda husen – bara för att få majoritet. USDP å andra sidan behöver bara vinna 34 procent – 167 platser – för att säkra majoritet tillsammans med militärens redan 166 reserverade platser.

Dessutom är militärens 25 procents garanterade platser avgörande av ett annat skäl. Över 75 procent av rösterna i parlamentet krävs för att ändra den djupt odemokratiska konstitutionen från 2008, som bland annat ger militären just alla dessa platser. Militären har alltså garanterat sin egen makt, oavsett utgång i valet.

Valet i siffror

Nationella parlamentet (Pyidaungsu Hluttaw), bestående av:

Underhuset, "Representanternas hus" (Pyithu Hluttaw): 440 platser, 110 reserverade åt militären, 330 platser som väljs. Ledamöterna väljs enligt uppdelning efter Burmas "townships", hopslagna eller delade beroende på befolkningens mängd, som utgör 330 valdistrikt totalt.

Överhuset, "Nationaliteternas hus" (Amyotha Hluttaw): 224 platser, 56 reserverade åt militären, 168 som väljs. Representanterna till överhuset väljs genom att Burmas sju etniska delstater och sju regioner är uppdelade i tolv valdistrikt vardera, vilket ger 168 platser.

Delstatsförsamlingar

14 stycken delstatsförsamlingar uppdelade enligt Burmas sju delstater (dominerade av etniska minoritetsgrupper och lokaliserade i Burmas gränsområden) och sju regioner i de mer centrala delarna i landet. Även i dessa är en fjärdedel av platserna reserverade åt militären. Presidenten utser vilka som får leda delstatsförsamlingarna (Chief Ministers), som utser det lokala styret.

Enligt förra årets folkräkning bor det cirka **51 miljoner** människor i Burma.

0 personer som självidentifierar sig som rohingya får rösta eller ställa upp i valet. Därmed utesluts minst **800 000** personer bara på grund av sin etniska tillhörighet.

Vem blir president?

En sak är säker: inte Aung San Suu Kyi, även om NLD blir största parti. Det finns främst en paragraf – 59(f) – i Burmas konstitution som hindrar Aung San Suu Kyi från detta, och som har skapats av det uppenbara skälet att hindra just henne från att bli president. Enligt paragrafen får presidenten exempelvis inte ha föräldrar eller barn som är medborgare i ett annat land. Aung San Suu Kyis barn är utländska medborgare vilket diskvalificerar henne från presidentposten. Det finns även en paragraf som säger att presidenten måste ha militär kändedom, vilket skulle kunna användas mot Aung San Suu Kyi då hon som kvinna inte har tjänstgjort inom militären.

Dessutom röstas inte presidenten fram av befolkningen. Istället väljs presidenten genom att de nytillträdde parlamentsledamöterna delas in i tre kommittéer, en av de valda ledamöterna i underhuset, en av de valda ledamöterna i överhuset, och en som består av militärblocket. Dessa får utse varsin vicepresident. Hela parlamentet röstar sedan fram en av dessa som president. Militären är således garanterad åtminstone en kandidat, som spekuleras bli den sittande presidenten Thein Sein igen. NLD har inte sagt vem som kommer vara partiets föreslagna kandidat men chansen är inte stor att NLD:s nominerade lyckas bli president ändå.

Presidentkandidaten behöver inte vara vald i valet, och om den är det måste den avsäga sig sin parlamentsplats. Den framröstade presidenten utser sen sina ministrar (alla utom tre, se nedan),

som inte heller behöver vara valda. Presidenten utser även vilka som får leda Burmas fjorton delstater, inklusive de etniska minoritetsdelstater där väpnade konflikter pågår. President och regering är sen inte ansvariga inför parlamentet.

Militären utser tre ministrar

De tre viktigaste ministrarna – inrikesminister, gränsminister och försvarsminister – utses direkt av överbefälhavaren för Burmas armé. Genom att kontrollera dessa poster kontrollerar militären polis och domstol (under inrikesministern) och därmed också frågor som rör politiska fångar, och genom gräns- och försvarsministern kontrollerar de allt som rör militären och konflikterna med de etniska minoriteterna. Den sittande inrikesministern, General Ko Ko, är skyldig till brott mot mänskligheten i den etniska minoritetsdelstaten Karen, enligt en mångårig studie av Harvard Law. Dessutom finns ett nationellt säkerhetsråd som består av elva personer med främst militär bakgrund, som närsomhelst kan utlysa undantagstillstånd i Burma och ta över styret. Även detta är garanterat i Burmas konstitution. Så även om NLD vinner en majoritet av platserna i parlamentet, eller ingår i en koalition för att få majoritet, utser en vicepresidentkandidat som sedan mot svåra odds blir president, kommer militären fortfarande ha den yttersta makten och effektivt kunna stoppa de förändringar som de inte vill se.

Vilka får inte rösta?

Det nedslående svaret är: väldigt många av dem som den nuvarande militärstödda regeringen inte vill ska rösta. Valkommissionen har exempelvis fått stor kritik för felaktiga röstlängder.

Genom ett beslut av Thein Sein i februari fråntogs även de med tillfälliga medborgarskap, så kallade "white cards", möjligheten att rösta i valet. De allra flesta som innehade ett sådant medborgarskap tillhör folkgruppen rohingyas, som förnekas riktiga medborgarskap i Burma trots att de ofta bott där i flera generationer, då Burmas styre och många i befolkningen anser att de inte är en egen etnisk grupp som tillhör landet. De temporära medborgarskapen gav dock vissa rättigheter, som rösträtt. Genom att frånta dem dessa kan **hundratusentals rohingyas inte rösta i valet**. Det innebär att den mest förtryckta folkgruppen i Burma helt kommer sakna representanter och riskerar att bli än mer utsatta för lagar som är riktade mot dem. I valet 2010 – hur problematiskt det än i övrigt var – tilläts rohingyas både att rösta och ställa upp, då detta ansågs gynna USDPs chanser att vinna platser i Rakhinestaten där de flesta rohingyas bor.

Ingen som sitter i fängelse får rösta, däribland Burmas kvarvarande politiska fångar. Politiska arresteringar har ökat det senaste året, och nu sitter minst 96 politiska fångar i fängelse och 466 politiska aktivister väntar på rättegång. Sverige och EU måste utöva hårdare påtryckningar på Burmas regering för att de politiska fångarna ska släppas och för att förföljelsen och arresteringarna av politiska aktivister ska upphöra.

Det är högst oklart hur de flera hundratusentals människor som lever som interna flyktingar i kölvattnet av pågående och tidigare konflikter i etniska delstater ska kunna rösta, och om valet kommer kunna genomföras i områden där konflikter pågår. Representanter för etniska grupper har framfört farhågor om att valkommissionen kommer att ställa in valet i vissa områden och hänvisa till säkerhetsskäl, medan det istället kan vara politiskt taktiska skäl bakom beslutet.

Inte heller de runt 140 000 flyktingar som bor i läger i Thailand samt de miljontals burmesiska migrantarbetarna i regionen, som ofta befinner sig i andra länder utan giltiga dokument,

kommer kunna delta i valet. Burmesiska politiska aktivister som lever i exil, även sådana som har återvänt till landet, får inte rösta heller.

Dessutom får ingen som tillhör en religiös order, exempelvis Burmas runt en halv miljon munkar, rösta eller ställa upp som kandidater i valet.

Vilka får inte ställa upp i valet?

Muslimerna utgör cirka fem procent av Burmas befolkning, och det är den största religiösa gruppen efter buddhister, men bara knappt trettio muslimska kandidater har blivit godkända av valkommissionen UEC. Ingen av dem representerar NLD eller USDP, utan ställer upp som självständiga kandidater eller för mindre partier, med ytterst liten chans att bli valda. Inte en enda av de kandidater som godkänts av UEC är rohingyas, utan UEC hänvisar till regler som säger att den som ställer upp som kandidat ska kunna bevisa att både den själv och dess föräldrar var medborgare i Burma då kandidaten föddes, något som är mycket svårt för många rohingyas att bevisa. Men även i de fall där kandidater ansett sig kunna bevisa detta, som i fallet med den nuvarande parlamentsledamoten Shwe Maung, som alltså är rohingya, har ansökan om att kandidera i valet avslagits. Situationen är alltså så bisarr att en sittande parlamentsledamot inte anses uppfylla kvalifikationerna för att få ställa upp i valet, och inte heller tillåts rösta. Det här är ett tydligt sätt att ytterligare marginalisera en grupp som redan är hårt utsatta och lever segregerade i särskilda kvarter utan rörelsefrihet eller tillräckligt med mat eller sjukvård.

Fler kvinnor ställer upp som kandidater i detta val än någonsin tidigare. Trots det är bara 13 procent av drygt sextusen kandidater kvinnor, och kvinnor stöter fortfarande på stora hinder från familj, motståndarkandidater och sina egna partier när de kastar sig in i politiska sammanhang. Att Aung San Suu Kyi länge varit demokratirörelsens största ikon har inte hjälpt kvinnors politiska ställning generellt.⁶ I parlamentet är enbart sex procent av ledamöterna i underhuset kvinnor. Den motsvarande siffran i överhuset är två procent. I den sittande regeringen innehar kvinnor två av trettiosex ministerposter. NLD är det parti som ställer upp med flest kvinnliga kandidater, med totalt 168 stycken till nationella och regionala församlingar.

Ultranationalister hotar NLD

NLD har länge ansetts, så länge som valet blir någorlunda reko genomfört på valdagen, gå mot en stabil seger som iallafall största parti. Men ju närmare valdagen kommer får partiet utstå mer och mer trakasserier.

Den ultranationalistiska gruppen Ma Ba Tha – burmesisk förkortning för ”The Association for Protection of Race and Religion” – där den hårdföra buddhistiska munken Wirathu är en av förgrundsfigurerna, har fått mer och mer inflytande i Burma under det senaste året. De ligger bakom fyra lagar som kollektivt kallas för ”Protection of Race and Religion Laws”, som har infört nya regler kring giftermål, barnskaffande och polygami. Lagarna anses främst vara riktade mot muslimer, och har också ett tydligt mål att minska kvinnors självbestämmande över sina val av partners och sin reproduktion. Bland annat fastslår lagarna att en icke-buddhistisk man som vill gifta sig med en buddhistisk kvinna måste konvertera till buddhism (det omvända gäller ej), och lagarna rekommenderar även att det ska vara tre års mellanrum mellan varje graviditet. Det är

⁶ För fördjupning om kvinnors deltagande i politiska processer inklusive fredsförhandlingarna, se Svenska Burmakommitténs skrift [Peace For Whom? The Institutionalization of Gender Inequality in Myanmar's Reform Processes](#) (2015) av Jenny Hedström.

oklart vad som händer om en kvinna blir gravid tätare än så. Gällande giftermålslagstiftningen har redan de första fallen anmälts till lokala distrikt. Islamofobisk retorik och förnekande av rohingyas som en etnisk grupp med rättigheter är vardagsmat inom rörelsen.

Internationella människorättsorganisationer som Amnesty International och Human Rights Watch⁷ har kritiserat lagarna för att de bryter mot grundläggande mänskliga rättigheter, men i Burma har Ma Ba Tha istället kritiserat NLD för att ha röstat emot dem, och uppmanat sina anhängare att inte rösta på någon som röstade emot lagarna i parlamentet. Wirathu har också uttalat sitt stöd för president Thein Sein och Ma Ba Tha kampanjar till stöd för USDP, trots att det är förbjudet för religiösa företrädare att blanda sig i politiken. Det är tydligt att Burmas ultranationalister känner sig skyddade av landets regering.

Ma Ba Thas kritik kommer sannolikt leda till mindre stöd för NLD, men det är oklart om det kommer synas tydligt i valutgången. Då Burma har majoritetsval krävs det mycket för att en backlash ska synas i valresultatet. Dock finns det stor risk att Ma Ba Tha, som inte bara lyckats få igenom lagar utan också har fler än 250 kontor i landet, uppeggar våld om NLD vinner valet.

Det är oklart hur mycket röster NLD kommer att få i de etniska minoritetsdelstaterna. Aung San Suu Kyi har även där blivit kritiserad för att svika de etniska grupperna, och inte ta tillräckligt tydlig ställning mot militärens interventioner i exempelvis Kachinstaten.

Kan valet innebära större säkerhetsrisker?

Ja. Tonläget har redan trappats upp från Ma Ba Tha, och det verkar troligt att ju närmare valdagen vi kommer, desto mer kommer den anti-muslimska retoriken och agiterandet mot NLD att öka. Ma Ba Tha anses ha legat bakom upptrappningen av våld mot muslimer tidigare, och det finns risk för nya attacker inför valet. Burmas regering har varit helt passiva inför tidigare våld, och anses ofta stödja våld och hatpropaganda. Här borde omvärlden kräva att Burmas regering visar vilka åtgärder de vidtar för att underminera Ma Ba Tha och skydda utsatta grupper.

Det är också troligt att hot och trakasserier mot politiska aktivister kommer öka inför valet. Medan ultranationalister tillåts verka fritt fångas fredliga aktivister.

I och med att valet kommer vara svår genomfört i vissa etniska delstater finns det risk för att valet förstärker den segregering som redan finns mellan de centrala urbana delarna av landet, där vissa reformer genomförts, och exempelvis de etniska områden som är fattiga och har upplevt lite politiskt inflytande de senaste åren. Internationella aktörer och journalister bör söka sig utanför storstäder som Yangon för att möta människor i deras verklighet.

Burmas armé genomför fortfarande militära attacker mot etniska grupper, och i år inleddes den största krigsinsatsen sedan landets självständighet, i Kokang i nordöstra Burma.⁸ Under flera års tid har förhandlingar pågått mellan etniska väpnade grupper och Burmas regering om ett nationellt vapenstillestånd, men endast åtta grupper och nästan inga av de största har skrivit under avtalet. De etniska grupperna är fortfarande starkt misstänksamma mot regeringen, och vill ha garantier för en genuin politisk process där framförallt frågan om ett federalt statsskick ingår, något som de flesta etniska grupper förespråkar och Burmas regering länge emotsatt sig.

⁷ Se [Human Rights Watch](#) och [Amnesty International](#).

⁸ "Tatmadaw quietly launches largest war since Myanmar's independence" i *Jane's Defense Weekly* 20.5.15.

Vad händer efter valet?

Ett valresultat beräknas komma inom bara några dagar. Burmas nya parlament kommer dock inte tillträda förrän i februari 2016. Sedan dröjer det troligtvis till slutet av mars eller början av april innan en president är utsedd och en ny regering är på plats. Dessa månader kommer att innehålla långa politiska förhandlingar, och kan leda till ytterligare spänt läge i landet. Det mest sannolika är att NLD vinner många parlamentsplatser men inte lyckas välja president. Frågan är vad som händer om NLD vinner en jordskredsseger och USDP raderas från den politiska kartan den åttonde november. Kommer militären tillåta detta? Detta är en reformprocess styrd uppifrån och med valet 1990 i åtanke går det inte att utesluta att militären sätter ner foten om processen tar en riktning som de inte kan tolerera, trots alla garantier de gett sig själva i konstitutionen. Troligt är att man då spelar på det ultranationalistiska kortet för att skapa instabilitet i landet och uppvisa att militären har en betydelsefull roll att spela i samhället.

Författare: Karin Valtersson

Vidare läsning:

På vår hemsida www.burmakommitten.org/kampanj/burmas-val-2015/ kan du följa uppdaterad information inför, under och efter valet den åttonde november.

En bra översikt över valet finns också på: irrawaddy.org/election

För en enkel översikt över Burmas reformprocess som kom av sig:

www.burmakommitten.org/kampanj/burma-i-forandring/politiskafangar2014/

Om kvinnors representation i Burmas politiska processer: www.burmakommitten.org/wp-content/uploads/2015/05/Peace-for-Whom-Gender-Inequality-in-Myanmar-May-2015-SBC.pdf



**BURMAS
VAL 2015**

Svenska Burmakommitténs projekt i Burma stödjer aktivister som på olika sätt kämpar för demokratisering. Genom kampanjer i Sverige lyfter vi fram dessa och andra röster från Burmas civilsamhälle. Stöd vårt arbete genom att bli medlem för 150 kr/år eller valfritt högre belopp: burmakommitten.org/bli-medlem/. Eller Swisha till 1236162457. Ange "Medlem" och e-post.

Detta material är delvis finansierat av Sida. Sida delar inte nödvändigtvis de åsikter som framförs. Ansvar för innehållet är uteslutande utgivarens.